

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Voorpublicatie kritische editie Zomerstuk van Legenda aurea on-line

Kuiper, W.

Publication date

2011

Document Version

Final published version

Published in

Neder-L: elektronisch tijdschrift voor de neerlandistiek

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Kuiper, W. (2011). Voorpublicatie kritische editie Zomerstuk van Legenda aurea on-line. *Neder-L: elektronisch tijdschrift voor de neerlandistiek*, 2011(woensdag 2 februari). <http://nederl.blogspot.com/2011/02/voorpublicatie-kritische-editie.html>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Neder-L

[\[Bulletin\]](#) - [\[Agenda\]](#) - [\[Vacatures\]](#) - [\[Over Neder-L\]](#)

**Elektronisch
tijdschrift voor de
neerlandistiek**
ISSN-0929-6514

Zoeken

mogelijk
gemaakt door Google™

Rubrieken

columns Marc van
Oostendorp (6)
columns Peter-Arno
Coppen (6)
columns Willem Kuiper
(9)
Evenementenagenda
(151)
Nieuws (80)
Overleden (21)
Pas verschenen (67)
Promotie (4)
re (1)
Tentoonstelling (13)
Tijdschriften (16)
Vacature (25)

Blogarchief

- ▼ 2011 (74)
 - ▶ april (14)
 - ▶ maart (20)
 - ▼ februari (22)
 - Vac: Twee promovendi
onderzoeksproject
'Proud to b...
 - Age: Presentatie
interviewbundel
 - Age: Leerstoel Boek.be:
Lezing Robert
Darnton in A...
 - Col: Gebarentaal als
gevoelstaal
 - Age: Biografisch Portaal
in UvA ErfgoedLab
 - Lit: Pas verschenen: Ina
Schermer over
Bordewijk
 - Nws: Hans Mulder
nieuwe conservator
Artis Biblioth...
 - Eve: Resurrectio Tollens
- uitnodiging, zo 6

woensdag 2 februari 2011

Voorpublicatie kritische editie Zomerstuk van Legenda aurea on-line

Terwijl ik in 1991-1992 herstelde van hoornvliestransplantaties aan beide ogen had ik meer dan voldoende tijd om na te denken over wat ik allemaal wilde gaan doen als ik weer zou kunnen lezen. Ik besloot om de tweede helft van mijn wetenschappelijke leven te wijden aan teksten die bij voorkeur onuitgegeven waren, vertaald waren zodat je de auteur / vertaler op zijn vingers kon kijken, en die aantoonbaar invloedrijk waren in hun tijd en daarom van groot belang voor de reconstructie van de middeleeuwse beleavingswereld.

Omdat ik wist dat er een handschrift in twee banden van de onuitgegeven *Legenda aurea* in de UBA UvA bewaard werd, en omdat er vanuit de studenten behoefte was aan een extra doctoraal-werkgroep, besloot ik een diplomatische editie van dit handschrift VI B 14-15 te bezorgen. En zo geschiedde. Het was heel veel werk, maar het werd door allen met plezier verzet en na afloop lag er een integrale (digitale) editie op tafel.

Terwijl ik zocht naar een mogelijkheid om deze editie te publiceren sprak ik Amand Berteloot. Die bleek zich in zijn onderzoek naar taalgeografische variatie ook bezig te houden met de Middelnederlandse vertaling van de *Legenda aurea*. Maar met dit cruciale verschil dat hij meer dan één handschrift in zijn onderzoek betrok en streefde naar een editie van het oudste, volledig bewaard gebleven handschrift. Het handschrift dat 'ik' had uitgegeven was een jonge loot aan de stam: Utrecht 1438. De vertaling zelf werd door Petrus Naghel van Aalst voltooid op 9 januari 1358 (onze jaartijl) en het oudste complete handschrift dateerde van omstreeks of kort voor 1400. Wat de zaak verder compliceerde was dat 'mijn' handschrift heterogeen was: een mengeling van de zogeheten Zuidnederlandse vertaling en de zogeheten Noordnederlandse vertaling. Publicatie van 'mijn' handschrift zou een heel verkeerd beeld geven van 'de' Middelnederlandse *Legenda aurea* en vrijwel zeker de publicatie van de oorspronkelijke (Zuidmiddelnederlandse) vertaling belemmeren. Ik heb daarop besloten 'mijn' editie niet te publiceren. [Onlangs echter heb ik deze diplomatische editie(s) op on-line gezet op mijn website: [Bibliotheek van Middelnederlandse Letterkunde](#)

In 1993 vond een Dozentenkonferenz (van alle universitaire docenten Nederlands in het Duitse taalgebied) in Keulen plaats, waarbij Amand Berteloot en Geert Claassens aanwezig waren. Tijdens die conferentie zijn er concrete plannen gemaakt om te komen tot een kritische editie van de *Legenda aurea*.

Omstreeks deze tijd moet er ook een bijeenkomst zijn geweest, waarbij Ludo Jongen, Johan Oosterman en Wybren Scheepsma met Amand Berteloot hebben gesproken en hun interesse in deelname aan dit *Legenda aurea*-project hebben uitgesproken. Ook is er contact geweest tussen Amand Berteloot en Eef Overgaww, die werd aangezocht voor het maken van een codicologische beschrijving van het Brusselse handschrift (Brussel KB 15140) dat de basis van de kritische editie vormt.

De volgende fase werd gekenmerkt door het heen en weer sturen van (wit-zwart) fotokopieën van dit handschrift KB Brussel 15140 en transcripties daarvan. Uiteindelijk kwamen die bij mij terecht en ik reeg die transcripties aaneen tot een diplomatische editie. Dit alles vond plaats in een tijdperk, waarin e-mail weliswaar gebruikelijk was, maar nog niet door iedereen gebruikt werd. Een Internet-

maart...

Nws: Presentatie
Amsterdams
Perikopenboek

Nws: Boekensalon over
Gerrit Noordzij

Nws: Pas verschenen:
Truus Rok, Oud
schrift in Li...

Ove: Bob de Graaf
Bierbrauwer,
antiquaar-uitgever ...

Ove: In memoriam
André Hanou (1941-
2011)

Lit: Pas verschenen:
Christophe Madelein,
Juigchen...

Eve: De literaire canon.
Over westerse en
niet-wes...

Eve: Ontmoeting met
Armando - De
boeken van deBure...

Lit: Pas verschenen:
Taalwetenschap in
Nederland. ...

Nws: Erfgoedbibliotheek
Hendrik Conscience
verwerf...

Lit: Pas verschenen:
nieuw nummer Ons
Erfdeel

Hora est: Promotie
Radek Simik, Modal
existential ...

Nws: Pas verschenen:
Van rekenmachine
tot taalauto...

Voorpublicatie kritische
editie Zomerstuk van
Lege...

► januari (18)

► 2010 (300)

Oude archieven

Agenda
Vacatures
Recensies
Tijdschriften
Archief
Column Coppen
Column Kuiper
Column Van Oostendorp

Redactie

Ben Salemans
(hoofdredacteur)
Francien Petiet
(redactiesecretaris)
Peter-Arno Coppen
Willem Kuiper
Marc van Oostendorp
Piet Verkruijssse

aansluiting was normaal gesproken op de werkplek aanwezig, maar nog lang niet altijd thuis. Bandbreedte, processorkracht en harde schijf-ruimte waren niet te vergelijken met wat wij nu gewend zijn. Kortom, het was behelpen, waarbij de geografische afstanden (Amsterdam, Leiden, Leuven en Münster), en de primaire werkzaamheden van alle betrokkenen een (te) grote vertragende rol speelden. Contact verliep via e-mail of via de 'slakken'-post. Er waren geen fysieke bijeenkomsten van de deelnemers aan dit project.

Een 'tussentijdse evaluatie' leidde tot reductie van de werkgroep tot drie editeurs en tot een stroomversnelling van de werkzaamheden, maar de geografische afstanden vormden nog altijd een moeilijk te nemen hindernis: het bleef in de praktijk onmogelijk om anders dan incidenteel bij elkaar te komen om de vele grote en kleine problemen waarvoor de editeurs zich geplaagd zagen gedrieën te bespreken.

Ondertussen waren er onder leiding van Amand Berteloot transcripties vervaardigd van het onvolledige handschrift Brugge en het volledige handschrift Stockholm. Van groot belang was ook het verschijnen van de editie Maggioni van de Latijnse brontekst in 1998. Tot dan toe waren wij gedwongen de Middelnederlandse vertaling te vergelijken met de editie-Graesse, waarvan de derde en laatste druk dateerde uit 1890.

Inmiddels was ik vertrouwd geraakt met communicatie via *MSN* en met video conferencing zoals aangeboden door *Surfnet*. Nu waren het de universitaire systeem- en netwerkbeheerders die dwars lagen, omdat deze verbindingen onveilig zouden zijn. Pas met de doorbraak van *Skype* bleek het mogelijk om wekelijks een middag af te spreken, waarop wij met elkaar konden confereren. Als er één factor doorslaggevend geweest is voor het voltooiën van wat wij nu aanbieden dan is het deze vorm van Internet-communicatie geweest.

Toen het werk aan de editie (niet voor de eerste keer) opnieuw werd gestart, stelde Amand Berteloot voor om niet vooraan te beginnen, maar met de legende van de dichtstbijzijnde kalenderdag. En zo begonnen wij met legende 82: Van sinte Leone paus (28 juni). Nadat wij twee jaar later het einde van het boek gehaald hadden, keerden wij terug naar ons uitgangspunt en gingen vandaar terug, Eind vorig kalenderjaar bereikten wij zo het Pinksterfeest.

Omdat de *Legenda aurea* een nogal lijkig boek vormen, heeft men al gedurende de Middeleeuwen geprobeerd dit boek wat handzamer te maken door het op te delen in twee stukken. Hierbij liet men één deel beginnen met Pinksteren en dat deel eindigde met de laatste tekst in het boek over hoe een kerk te wijden. Dit deel noemde men het Zomerstuk. Het andere deel begon met de Advent en eindigde met Pinksteren, en dat deel noemde men het Winterstuk. In het Brusselse handschrift 15140 dat wij editeren is deze scheiding niet aangebracht. Het handschrift is wat men in Duitsland een 'Einband' noemt. Ms. 15140 bevat de gehele *Legenda aurea*-vertaling en niets anders. Daarvoor had één kopiist 402 bladen perkament nodig, dat zijn 804 bladzijden, gevuld met twee kolommen van 41 regels.

Wie vertrouwd raakt met het handschrift Brussel 15140 kan heel veel vooroordelen die negentiende-eeuwse filologen koesterden jegens middeleeuwse kopiisten als pure laster ter zijde schuiven. De literaire teksten waarop zij hun (voor)oordelen baseerden, zijn absoluut niet representatief voor de middeleeuwse handschriftencultuur die toch vooral uit handschriften met geestelijke teksten bestaat. Waar het gaat om heilige boeken konden middeleeuwse redacteurs-kopiisten een nauwkeurigheid en een acribie aan de dag leggen die vergelijkbaar is met de onze.

Brussel 15140 is een ouderwets ogend handschrift [[klik hier voor een zwart-wit specimen](#)], omdat de kopiist de minuskel 'v' niet gebruikt behalve in Romeinse cijfers. Hij gebruikt zowel aan het begin van een woord als binnen het woord de 'u'. De kopiist maakt gebruik van 'hoofdletters' en interpunctie en ook is het handschrift gecorrigeerd en geglosseerd. De vertaler Petrus Naghel heeft het handschrift met daarin een Latijnse *Legenda aurea* van zijn broer cadeau gekregen, weten wij dankzij

Mikel Kors, alsook dat het vermoedelijk een handschrift uit Bourgondië was. Dankzij het varianten apparaat van Maggioni zijn wij er inmiddels achtergekomen dat dit handschrift hier en daar afwijkt van de 'standaard' redactie. Niet ongebruikelijk, de praktijk leert dat Middelnederlandse vertalers heel vaak een handschrift uit de periferie gebruikten dan wel moesten gebruiken. Als men dan later een beter handschrift onder ogen kreeg, kon men corrupte woorden en passages verbeteren. Dit is daadwerkelijk in handschrift 15140 gebeurd. Het handschrift is door een andere hand (of twee handen?) dan die van de kopiist verbeterd met vertalingen van een zuiverder brontekst. Ook was de corrector zich bewust van het feit dat verschillende mensen verschillende woorden voor hetzelfde kunnen gebruiken. In de marge vindt men regelmatig alternatieve lezingen.

Nu wij het 'Zomerstuk' voltooid hebben, brengen wij dit graag onder ogen van de vakgenoten in de hoop dat wij met hun kritiek onze editie kunnen verbeteren voordat hij te zijner tijd in druk zal verschijnen.

De editie behoeft geen nadere toelichting dan dat het gaat om een kritische editie, waarin zo min mogelijk aan de oorspronkelijke tekst veranderd is. Te zijner tijd zal ook de diplomatische editie (digitaal) gepubliceerd worden, waarin men nog beter kan zien hoe de tekst in het handschrift is opgetekend. Dat wij nog even wachten met het publiceren van deze diplomatische editie heeft te maken met het praktische feit dat er nog altijd in gecorrigeerd wordt.

Waar de tekst van het handschrift onduidelijk is, citeren wij in een voetnoot de brontekst in de editie-Maggioni. Fouten in de tekst zijn verbeterd. Waar nodig wordt paleografisch-codicologisch commentaar gegeven. Er is geen woordverklaring. Daarvoor raadplege men het digitale [Middelnederlandsch Woordenboek](#) op de site van het Instituut voor Nederlandse Lexicologie te Leiden.

Men kan deze editie on-line raadplegen, doorzoeken, downloaden, kopiëren en afdrukken (787 pagina's A4) door het volgen van deze link:

[voorpublicatie van een kritische editie in staat van wording van het oudste compleet bewaard gebleven handschrift \(KB Brussel 15140\) van de Middelnederlandse vertaling van *Legenda aurea*.](#)

Labels: [Pas verschenen](#) Posted by Willem Kuiper om 02:02

[Nieuwer bericht](#)

[Startpagina](#)

[Ouder bericht](#)